

Nr 310.

Af herr **Thorsson**, *angående upplåtande af två lägenheter från förra predikantbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 54 angående upplåtande af en lägenhet från förra predikantbostället Tolånga nr 1 och 6 i Malmöhus län framhåller departementschefen, att å egendomen finnas fem lägenheter med innehafvarna tillhöriga byggnader, däribland stugubyggnad å hvarje lägenhet. Å hemskiftet innehafves norra torpet af Per Månsson, södra torpet af Anders Månsson och kvarnlägenheten af Johan Olsson, samt å hvar och en af de bägge ängvängarna hvardera en lägenhet, af hvilka den ene innehafves af Marten Persson och den andra af Nils Göransson.

Uppskattningsmännen hafva föreslagit, att de tre förstnämnda lägenheterna måtte få försäljas till respektive innehafvare, men att de båda å ängsskiftena befintliga lägenheterna icke borde försäljas på den grund, att enligt uppskattningsmännens uppfattning: »deras belägenhet invid skogarna är sådant, att lägenheterna icke böra besättas med själfägare, då lägenheterna möjligen inom kort tid kunde blifva bebodda af sådana personer, som icke voro nogräknade med skogens fredande, vare sig det gällde skogens återväxt eller måhända äganderätten, medan däremot om lägenheterna upplåtas under nyttjanderätt har man innehafvarne så att säga i sin hand och kan lättare stäffa ofog, om sådant förmärkes. Hvad särskildt beträffar den lägenhet, som innehafves af Nils Göransson, och hvilken eljest bäst skulle lämpa sig för försäljning, så torde äfven den omständigheten, att enligt förste landtmätarens meddelande skiftet synes vara i saknad af utfartsväg, kunna vålla någon svårighet för försäljningen».

Skogstorpen innehålla följande areal.

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 127 Häft. (Nr 310.)

»Å Västra Ängvången innehar Mårten Persson ägofigurerna 69—78, som i ägobeskrifningens uppgift innehåller 5,6660 har tomt, åker och skogbeväxt äng, för hvilket han utgifver 2 karldagsverken i veckan och 16 kvinnodagsverken om året samt betalar i årlig afgäld 100 kronor. Åkern är lermylla på grusblandad bottenler. Å Östra Ängvången innehar Nils Göransson ägofigurerna å kartan 89—98, som uppgifves innehålla 4,4570 har tomt, åker, äng och impedimenter, för hvilket han utgifver 2 karldagsverken i veckan och 10 kvinnodagsverken om året.»

De båda torparna Per Månsson och Anders Månsson, som brukat torpen i hemskitte, ha afstått från att inlösa de erbjudna lägenheterna. Däremot ha torparna Mårten Persson och Nils Göransson i följande till kungl. domänstyrelsen insända skrift begärt att få inlösa sina torp.

»Undertecknade Mårten Persson och Nils Göransson, torpare under militärbostället nr 1—6 Tolånga, hvilka förut haft löfte få köpa våra jordar, som vi själfva odlat samt med egna medel uppbyggt husen, men omförmälda löfte är återtaget. I stället hafva vi erbjudits att betala ett oskäligt högt arrende. Arrendet måste få anses obilligt, då vi begäres skola betala $\frac{2}{3}$ mer i arrende per tunnland än boställsinnehafvaren. Med anledning häraf nödsakas vi tillkännagifva, att vi icke kunna emottaga kontrakt på dessa arrendevillkor.

Kan ej köp beviljas på våra i cirka 40 år mot årligt arbete innehafvande jordstycken å 300—325 kr. tunnland, få vi lämna jordbruket och blott begagna den bit, hvarå husen stå på, jämte trädgårdstäppan.

Tolånga den 26 januari 1910.

Ödmjukligen

Mårten Persson.

Nils Göransson.»

Torparna voro nog naiva att tro, att de skulle erhålla någon under rättelse om sin skrifvelses öde. När denna uteblef, vände en af dem sig med en skrifvelse till undertecknad, hvori framhölls bland annat, att de båda torparna skrifvit till domänstyrelsen och begärt att få lösa sina torp, men ej erhållit något svar å sin framställning, och de tyckte »det var hårdt, om de, som utnyttjat sina bästa krafter dels på arbete vid gården och dels på den torfva, som de på ålderdomens dagar gärna skulle vilja kalla sin, tvingas att antingen betala ett oskäligt högt arrende jämfördt med stamhemmanet eller också måhända blifva utkastade».

I syfte att bringa torparnas fråga under förnyad pröfning, ingaf jag till jordbruksdepartementet den 16 juli 1910 följande skrift.

Till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Under min vistelse vid riksdagen innevarande år emottog jag från torparen Nils Göransson nr 1—6 Tolånga en skrifvelse, hvarur jag härmed tillåter mig öfverlämna närslutna transumt, till den åtgärd hvartill herr statsrådet kan finna dess innehåll föranleda.

Vid ett personligt besök, som jag gjorde i Tolånga, tilläts jag taga del af byns karta, upprättad 1828. Af denna karta framgick, att väg är uttagen till torparen Nils Göranssons nu innehafda torp, och skär denna väg skifteslitrerna nr 588, 599, 600, 604, 609 och 619. Samma väg användes af en privat jordägare, öfver hvars jordstycke den är lagd. Det skogsskifte, å hvars södra ände torpet är beläget, utgöres af 19 tunnland. Torpet omslutes på tre sidor af enskilda jordegendomar.

Å skogsskiftet Ängvångens nordvästra hörn ligger en torplägenhet om 11 och 12 tunnland jord fullständigt fristående och afskild från kronans skog genom en allmän väg till Branstadsby. Båda dessa torplägenheter lämpa sig synnerligen väl för afsöndring, och anhåller jag vördsamt, att herr statsrådet ville låta verkställa undersökning och om möjligt bifalla den gjorda framställningen om inlösning af torpen i fråga.

Stockholm den 16 juli 1910.

Högaktningsfullt

F. V. Thorsson.

I anledning af förestående skrifvelse ha samtliga myndigheter yttrat sig, och jag tillåter mig göra några utdrag af handlingarna. Domänintendenten i Malmöhus län anförde bland annat:

»Jag har i hufvudsak intet annat yttrande att afgifva än hänvisning till uppskattningshandlingen, däri uppskattningsmännen framhållit sina skäl emot försäljningen, en mening som jag fortfarande delar.

Hvad beträffar den af Thorsson lämnade uppgiften, att han tagit del af en Tolånga bys karta af år 1828, så har jag förevisat länets förste landtmätare denna karta och som förklarade, att den därå nu ifrågavarande väg icke fanns upptagen å enskifteskartan äfvensom att en därintill belägen enskild tillhörig fastighet synes sakna utfartsväg.

Hvad angår försäljningen äfven af en annan lägenhet bemärkt »västra ängsvången» och som innehafves af Mårten Persson, som därå äger egna byggnader, så förklarade denne vid uppskattningsförrättningen 1909, att han icke ville köpa denna lägenhet. Formellt sedt föreligger icke heller nu någon framställning om köp från hans sida.

Mörarp den 30 juli 1910.

Anders Persson.»

Länets förste landtmätare anför följande.

»På uppmaning af Kungl. Maj:ts befallningshafvande får jag med anledning af innehållet uti förestående domänintendentens i Malmöhus län skrifvelse den 30 juli 1910 vördsamt meddela, att vid det af C. V. Grönvall åren 1826—1836 påbörjade och S. J. Schelin åren 1837—1845 fortsatta och avslutade laga skifte inom Tolånga kyrkoby, fastställt den 13 april 1849, beslut visserligen blifvit den 5 mars 1838, § 9 förrättningsprotokollet, fattadt angående utläggandet af en väg, som antagligen motsvarar den nu ifrågavarande, men att, såvidt härstädes kunnat utrönas, nämnde väg ej blifvit särskildt angifven hvarken i delningshandlingen eller å den till samma förrättning hörande här förvarade skifteskarta, hvadan densamma tills annat blifvit visadt måste i skiftesarrendet anses såsom obefintlig.

Malmö i länets landtmäterikontor den 30 november 1910.

K. E. Långström.»

Öfverjägmästaren i länet och Konungens befallningshafvande yrkade med hänvisning till uppskattningsmannens och domänintendentens yttrande, att framställningen icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda, och slutligen har domänstyrelsen instämt i de underordnade myndigheternas afslagsyrkande. Som af föreliggande proposition framgår har ej heller Kungl. Maj:t ansett sig böra göra någon framställning i målet.

Efter denna rundgång och dessa skrifverier står torparnas egnahemsfråga lika olöst. Det är därför, som jag dristar genom en motion bringa ärendet inför Riksdagens pröfning.

Uppskattningsmännen, på hvars utlåtande vederbörande myndigheter stödt sitt afslagsyrkande hvad det gäller försäljningen af de båda skogstorpen, ha som skäl mot försäljningen anfört, att skogen kunde

blifva utsatt för åverkan, om torpen komme att bebos af »själfägande» brukare. Skulle således de själfägande besitta en sämre moral än arrendatorerna? Ett synnerligen dåligt betyg från den privata äganderättens beundrare. Rundt omkring de båda nu ifrågavarande torpen äro bosatta själfägande småbrukare; ha dessa ådagalagt så dåliga rättsbegrepp, som uppskattningsmännen befara skulle besjåla de blifvande innehafvarna af kronotorpen, då skulle skogen ej tett sig i det goda skick, som öfverjägmästaren och beskattningsmännen själfva konstatera att den gör. Det andra skälet, som anföres mot försäljningen, är, att väg saknas till det östra torpet. Som jag redan i min skrifvelse till Kungl. Maj:t betonat, så återfinnes denna för myndigheterna *obefintliga* väg på bykartan sedan 1828. Uti det utlåtande förste landtmätaren angifvit, framhåller han visserligen, att vägen är »*obefintlig*» på skifteskartan, men framhåller att i § 9 förrättningsprotokoll öfver laga skifte inom Tolånga kyrkoby beslut fattats att utlägga väg, som antagligen motsvarar den nu ifrågavarande. Af okänd anledning har vägen slarfvats bort på den hos myndigheterna förvarade skifteskartan. Ortens befolkning ha dock i många år brukat den »*obefintliga*» vägen, äfven om det ibland varit knaggligt att taga sig fram i skogen.

Vare sig kronan säljer nu ifrågavarande torplägenhet eller förnyar arrendekontraktet, måste naturligtvis brukaren af torplägenheten tillförsäkras utfartsväg. Jag kan nämligen ej föreställa mig, att staten kan utarrendera sin jord, låt vara om det äfven är till en torpare, utan att brukaren af jorden måste ha säkerhet för att få färdas på jorden från och till sitt lilla småbruk. Han har minst af allt råd att skaffa sig flygmaskin. Det skulle onekligen ta sig konstigt ut, om den privata ägaren af ett skogsskifte, öfver hvilket den af myndigheterna *obefintligt* ansedda vägen leder, en vacker dag skulle afstänga densamma. Det synes mig, att kronan har lika stor skyldighet värna torparens rätt som sin egen. Vägfrågan måste således under alla omständigheter lösas och bör icke utgöra ett hinder för lägenhetsinnehafvaren att få lösa den jord han brutit, om annars staten vill afyttra densamma.

I den till domänstyrelsen ställda skriften klaga torparna öfver, att arrendevillkoren äro för stränga. Detta har gifvit mig anledning att något närmare studera det syningsinstrument, som ligger till grund för arrendenas bestämmande för såväl hufvudgården som torplägenheterna, och jag kan icke frigöra mig från den uppfattningen, att domänintendenten och uppskattningsmännen varit eniga därom, att innehafvaren af hufvudgården är i behof af lindrigare arrende än hans, som jag förmodar, mycket svagare torpare äro.

Jag tillåter mig citera följande ur uppskattningsprotokollet.

»Under förutsättning att ofvanstående förslag om försäljning godkännes, utgör den areal, som skulle tillhöra arrendet efter afdrag af icke afkomstgifvande mark men med tillägg af östra delen af ägofiguren 54 och hela ägofiguren 55, som icke skulle försälas, men som torde kunna medräknas såsom tillhörande hemplanen, sammanlagdt 70,7130 har åker och 10,2370 har äng. Arrendevärdet för denna del hafva vi uppskattat på följande sätt:

8	har af den bästa åkern	kr. 32 per har = kr.	256: —
15	„ „ „ närmast bästa åkern ..	20 „ „ = „	300: —
10	„ „ „ sämre åker	12 „ „ = „	120: —
25	„ „ „ åker, sand på skarp- och grusbotten	8 „ „ = „	200: —
12,7130	„ af den allra sämsta åkern, be- stående af dels grusryggar och dels så lätt sandjord, att den närmar sig flygsand	4 „ „ = „	50: 85
4,80	„ af den bästa ängen	25 „ „ = „	120: —
1,20	„ sämre äng	15 „ „ = „	18: —
4,2370	„ s. k. äng egentligen betesmark ..	7 „ „ = „	29: 25
Vidare tillkommer			
5,5390	har åker, som nu innehafves af Mårten Persson, hufvudsak- ligen lerjord med jämn yta ..	45 „ „ = „	249: 25
3,9770	„ åker i nämnda vång, som nu brukas under hufvudgården, dels lernylla, dels grus och sandblandad mylla	35 „ „ = „	139: 12
2,9380	„ åker i östra ängvången, som nu brukas af Nils Göransson, hufvudsakligen grusmylla på grusbotten	35 „ „ = „	102: 83
0,3630	„ äng i detta skifte	„ „ = „	10: —
1,1560	„ åker	„ „ = „	12: —
Summa kronor			1,607: 30

eller i afrundadt tal 1,600 kronor.

Återstående delarna af egendomen, nämligen skogsmarken och torfmossen, ha för arrendatorn intet annat värde än att det tillgodoser

eldbrandsbehovet, som möjligen kan motsvara de dessa delar påhvilande onera. — Lägges till ofvan föreslagna arrendevärde, 1,600 kronor, de eventuellt föreslagna beloppen för de till försäljning föreslagna delarna af egendomen, 375 kronor, skulle arrendebeloppet för egendomen i sin helhet uppgå till 1,975 kronor, ett belopp, som motsvarar nära 3,60 procent af taxeringsvärdet.

Det föreslagna arrendebeloppet anse vi vara det högsta, som kan betalas för denna särdeles svaga och dåliga samt ytterst svårbrukade egendom, om en arrendator skall kunna reda sig.

Beträffande de delar af egendomen, som nu innehafvas af Märten Persson och Nils Göransson, i hvad angår till dessa lägenheter hörande tomter och åkrar samt, hvad beträffar den sistnämnda, äfven de som äng upptagna ägofigurerna 93, 94 och 98, men utan rätt för honom att där afverka skog, torde böra åt dem upplåtas antingen på deras lifstid, och därest de äro gifta på deras hustrurs lifstid, eller på den nya arrendeperioden, emot erläggande till arrendatorn af årliga afgälder, hvilka, i betraktande af att de blifva befriade från att betala onera för lägenheterna, föreslås böra utgå med för Märten Persson 300 kronor och Nils Göransson 155 kronor. Då egendomen har ovanligt riklig tillgång på torfjord, torde Märten Persson och Nils Göransson kunna tillerkännas rätt att efter anvisning af arrendatorn få upptaga torf å egendomens mosse för sina eldbrandsbehof.

Enahanda rättighet torde tillerkännas lägenhetsinnehafvarna Per Månsson och Anders Månsson, därest de icke erhålla köp å sina lägenheter, men böra i så fall de årliga föreslagna afgälderna för dessa lägenheter höjas med 25 kronor för Per Månsson och 20 kronor för Anders Månsson, hvilka, utan ökning i arrendet, böra tillkomma arrendatorn, enär han får utgöra onera för lägenheterna.»

Af stamhemmanets åker och äng har således arrendatorn påförts arrende för 85 har, med 1,232 kronor 97 öre. Skogsmarken och torfmossen erhåller han afgiftsfritt jämte årlig utsyning af 12 kubikmeter virke samt rätt att upptaga torf för husbehof. Dessutom håller kronan alla nödiga byggnader till hemmanet. Fyra torpare, som tillsammans bruka 20,5 har åker och äng, få härför erlægga ett arrende af 678,78 kronor, därjämte äga de rätt efter anvisning af boställsinnehafvaren upptaga torf för husbehof. Någon rätt till utsyning af virke äga de icke och få dessutom själfva uppföra och underhålla för torpen nödiga byggnader.

Enligt samma protokoll utgick för 1908 i utskylder och onera för hela egendomen inräknadt torpen 442,99 kronor. De fyra torparna,

som nu äro kvar, ha ålagts att utlösa det höga arrendet, bidraga till utskylder och onera med tillsammans 125,17 kronor årligen.

Den nu gjorda axplockningen ur ett värderingsinstrument inbjuder till många reflexioner. Det må vara sant, som uppskattningsmännen säga, att detta kronohemman är »svagt», men då böra väl heller icke torpen vara af *prima* beskaffenhet, och det kan icke försvaras, att *torparen skall obehörigt belastas för det staten skall erhålla den beräknade jordröntan af hela egendomen.*

Jag vågar hysa den förhoppningen, att äfven om Riksdagen icke skulle vilja biträda yrkandet om försäljning af ifrågavarande torplägenheter, så skall Riksdagen med gillande åse, om myndigheterna vid förnyad utarrendering af Tolånga kronoboställe afvägde arrendevillkoren så att torparna icke blefvo hårdare belastade än innehafvaren af hufvudgården. Särskildt bör hänsyn tagas till att torparen själf får anskaffa och underhålla nödiga byggnader å torpen.

Säkerligen borde hela kronoarrendefrågan underkastas en grundlig revision, men området för denna motion medgifver icke att närmare ingå på denna mycket stora och för statsinkomsterna synnerligen viktiga fråga. Tvifvelsutän föras många gånger uppskattningsmännen bakom ljuset vid värdering af kronoegendomarnas afkastningsförmåga. Huru skulle annars, som i många fall sker, en person omedelbart efter det han tillträdit en kronoegendom öfverlåta densamma till ny brukare med ett afträdesbelopp, som ibland fördubblar det af uppskattningsmännen skäligt ansedda arrendet. För att förekomma dylik obehörig spekulation borde staten i sina kontrakt stipulera, att då arrendatorn vill afträda sitt innehafda arrende skall han vara skyldig hembjuda detta till staten, innan han äger rätt öfverlämna detsamma till ny brukare. Emellertid måste denna stora fråga framföras inför Riksdagen i ett annat sammanhang.

På grund af hvad sålunda anförts hemställes, att Riksdagen måtte *medgifva,*

att tvenne till förra predikantbostället ³/₄ mantal Tolånga nr 1 och 6 Tolånga socken Malmöhus län hörande torplägenheter få *försäljas* till sina *nuvarande innehafvare* nämligen:

lägenheten å Västra Ängvången, innehafvare Mårten Persson, utgörande ägofigurerna 69—78 och innehållande 5,6660 har tomt, åker och skogbeväxt äng för en köpeskillning af 650 kronor per har;

lägenheten å Östra Ängvången, innehafvare Nils

Göransson, utgörande ägofigurerna 89—98 och innehållande 4,4570 har tomt, åker, äng och impedimenter för en köpeskillning af 600 kronor per har;

att köparna må medgifvas erlægga köpeskillingen enligt kungl. kungörelsen af den 31 december 1909 angående förändrade grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande af de i kungl. brefvet till domänstyrelsen samma dag i fråga om tillämpning af berörda grunder meddelade närmare bestämmelser, samt att vidare *oberoende af* försäljningen myndigheterna måtte vidtaga nödiga åtgärder för att bereda laglig utfartsväg från torpet å Östra Ängvången fram till allmän väg.

Stockholm den 24 februari 1911.

F. W. Thorsson.